

L'església de San Francesco d'Assisi

L'arquitectura realitzada a la península italiana durant l'època medieval és, en certa manera, el contrapunt de l'arquitectura europea occidental. El pols constructiu i espacial que en el segle XII donaven lloc a l'arquitectura gòtica no van afectar de la mateixa manera Itàlia que les regions del nord d'Europa. Aquí, la tradició constructiva venia determinada pels tipus paleocristians i clàssics que continen l'evolució cap al gòtic i li donaven una expressió pròpia.

Les fundacions, com l'abadia cistercenca de Fossanova molt a prop de Roma i, sobretot, les mendicants són fonamentals per entendre l'evolució del gòtic a Itàlia. Però, mentre els cistercencs no fan més que traslladar els seus models borgonyons sense introduir-hi significatives variacions, les ordres mendicants —franciscans i dominics—, més vinculades al lloc, traslladen certament els seus principis però amb una més gran llibertat

d'interpretació i utilitzant mestres locals. Originals, nombrosos i preciosos són els edificis de les ordres mendicants a Itàlia, en alguns casos paral·lels a la tradició cistercenca, però simplificant les solucions constructives, com pot ser la renúncia a la volta en alguns edificis, i amb una recerca més accentuada d'unificació espacial.

A les regions del centre de la península italiana, on havien aparegut els nous ordres i hi havien trobat un terreny important de desenvolupament, els edificis actualment conservats són en general el fruit de les intervencions o reconstruccions que es fan, en part, en els últims anys del segle XIII i sobretot en el XIV coincidint amb el moment de més expansió del moviment. Però ja en el quart decenni del XIII pren forma una solució d'extraordinària qualitat demostrativa, en la qual la renúncia ideològica a allò que és superflu esdevé una necessària opció de gust i alimenta una nova concessió figurativa: nau única coberta amb sostre de fusta, parets altes i nues de grans finestres, amb el cor cobert amb volta de creueria sobre planta quadrada, a cada banda dues capelles menors del mateix tipus.

En aquesta pàgina, la basilica superior d'Assisi, planta de l'església inferior i secció transversal

En altres exemples posteriors s'afegeixen dues capelles més, una a cada banda de les primeres, afegint-se en forma de pseudotranssepte.

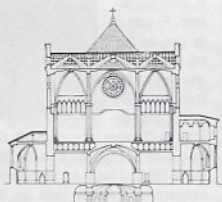
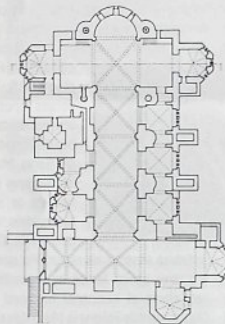
No és solament aquest el tribut de les ordres mendicants al renovament de l'arquitectura religiosa a Itàlia. El 1228, coincidint amb la canonització de Sant Francesc que havia mort dos anys abans, comença la construcció de la basilica d'Assisi destinada a acollir la tomba del sant. El cos s'hi va traslladar el 1230, però segament en aquest moment hi havia molt poc construït.

■ Evolució del gòtic a Itàlia

La construcció d'aquesta basilica és fonamental per entendre l'evolució del gòtic a Itàlia. La basilica té dues plantes previstes ja des del seu origen perquè el

terreny té un pendent molt fort, un desnivell de quasi 11 m. Es buscava garantir en la façana girada a la ciutat, l'oportuna prevalença dimensional sobre les cases més properes, i al mateix temps la necessitat de destacar l'edifici i el convent com a imatge de fortalesa espiritual absoluta i suprema.

L'església superior és de nau única, de quatre crugies quasi quadrades cobertes amb volta de creueria que accentuen el seu recolzament en el mur a partir de columnes adossades. Tot el perímetre interior està embolcallat per un sòcol destinat a la decoració pictòrica que serà el suport d'alguns dels frescos més significatius de l'època medieval. Sobre aquest basament es troba un pis de finestres estretes i altes, reculades respecte al plànol del basament, que permeten la ubicació sota el nivell de les finestres d'un

MenFis

sistema d'informació de la construcció
amidaments, pressupostos i control de l'obra

Versió 3, per a Windows 3.1x
Versió 4, per a Windows 95 i NT

El sistema d'informació de la construcció per excel·lència per a Microsoft Windows.

La família Menfis és un salt qualitatiu dins l'àrea de les solucions informàtiques per a la construcció. La seva eficaç eina de recerca en el llenguatge natural, els seus avançats sistemes de navegació i de composició d'informes l'ajuden a obtenir els resultats que vostè necessita.

Amb la potència de la tecnologia més avançada.
Amb la senillesa del disseny més intel·ligent.

Mai ha estat tan fàcil fer coses tan difícils

**professional
software**

Entença, 332-334, 2n - 7a
08029 Barcelona

Tel. 93 - 439.82.22
Fax. 93 - 439.95.26

Maria Tubau, 4. Edificio Auge 3
28050 Madrid

Tel. 91 - 358.98.08
Fax. 91 - 358.95.60

Numancia, 14 - bajo
36206 Vigo (Pontevedra)

Tel. 986 - 48.08.91
Fax. 986 - 48.04.36

■ CRISI SÍSMICA A LA UMBRIA

passadis continu entorn de la nau. L'església inferior, d'aspecte massís de proporcions baixes, no produeix una impressió tan atractiva, sobretot a partir dels afeïts que s'hi fan més tard i que dificulten enormement la lectura de l'espai. L'estructura general es recolza sobre contraforts interiors de l'església alta, sobre gruixuts contraforts cilíndrics exteriors, i sobre arc boterells massissos, construïts posteriorment, molt baixos, en una relació molt llunyana a les formes i les funcions dels arc boterells francesos.

Encara que els motius i els detalls de l'església superior indiquen la seva derivació del gòtic francès, com pot ser l'adopció d'un sistema constructiu substancialment d'esquelet i els murs de les superfícies amb finestres d'un gruix només d'uns 60 cm quasi sense rellevància per a fins estàtics, l'església superior d'Assisi participa dels caràcters propis del gòtic italià. És un model de l'arquitectura gòtica italiana per la conservació visual de la paret

campanar que trenquen la unitat, mostren una represa, anys més tard, de la construcció. Igualment, són tardanes les capelles de l'església inferior i els arcs boterells. La façana que segueix el model de la regió de la Umbria és el resultat d'un moment projectual involutiu, conseqüent a la realització del transsepte oriental d'accés a l'església inferior i de la quarta crugia de l'església superior, diferent i més profunda que les altres, on un canvi posterior en l'obra —l'inseriment d'una curta avantcruja coberta amb volta de canó— trenca el rigor de l'esquema estructural adoptat inicialment.

■ Les pintures al fresc

A part de la seva gran aportació a l'arquitectura medieval italiana San Francesco d'Assisi conté, o contenia, uns extraordinaris frescos. Vint-vuit són els frescos de Giotto de Bondone (1266-1337) que descriuen els moments més significatius de la vida i la llegenda de Sant Francesco en tot el basament de la nau central. Obra fonamental en la història de la pintura de tots els temps per la intuïció psicològica dels personatges, la versemblança de les particularitats, la participació emotiva i la concreció autènticament humana de l'expressió, a través de la qual Giotto deixa de banda les formes bizantines i imposa la recuperació del naturalisme clàssic que un segle més tard culminarà Masaccio.

tan propícia al desenvolupament del fresc, per la seva renúncia al buidatge màxim del mur, per l'absolut equilibri entre elements horitzontals i verticals, per les proporcions controlades, etc.

L'arquitectura exterior de l'absis i els laterals constitueix una resposta original i de gran qualitat a un difícil problema de correspondència i contraposició entre interior i exterior, resolt amb volums elementals i d'efectes cromàtics subtils. Tot i que hi ha elements com el

sí, a través de la qual Giotto deixa de banda les formes bizantines i imposa la recuperació del naturalisme clàssic que un segle més tard culminarà Masaccio.

"San Francesco expulsant els dimonis d'Arezzo", situat a la basílica superior (foto peitia)

Entre els frescos més representatius es troben *Il miracolo della sorgente* pel fervor místic en l'expressió del sant i l'estupor dels dos frares que s'interroguen amb la mirada, la solució dels edificis en perspectiva ordenats amb una racionalitat que anuncia el renaixement. En el sant que dona la capa al pobre, en la renúncia als béns terrenals rau la immediatesa i espontaneïtat en els personatges. La poesia i el candor en la *Predica agli uccelli*, i el dramatismen en la *Morte del signore di Celano*, que revela un refinament posterior de Giotto ja que accentua el cromatisme i l'ús més suau del clarobscur.

Encara que no és possible determinar

l'autoria de tots els frescos, els que decoren la volta de la nau principal s'atribueixen a Filippo Rusuti (?-1317/21) i Jacopo Torriti amb l'ajuda de Cimabue (actiu entre 1260 i 1302) a més de Giotto. Cimabue tenia l'encàrrec de pintar l'absis (*Storie di Maria*), el braç esquerre del transsepte (*Crocifissione* i cinc *Scene dell'Apocalisse*), el braç dret del transsepte (*Episodi della vita di S. Pietro* i *Crocifissione*), i el creuer amb els quatre evangelistes a la volta, sens dubte els primers homes reals vius des de l'època clàssica. ✓

Maribel Rosselló i Nicolau

Arquitecta tècnica i historiadora de l'art

FUSTERIA D'ALTA QUALITAT

ORMETAL

FUSTERIA D'ALLUMINI I PVC

Ctra. N II Km 7.11

Telèfon: 972 / 47 61 27 - Fax: 972 / 47 62 51

17458 Forrells de la Selva - GIRONA